

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์ ม.๓

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ. ณรงค์ พ่วงพิศ
รศ. วุฒิชัย มูลศิลป์
ศ. ลัญชัย สุวังบุตร
ศ. อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์
รศ. ดร. ชาศกริต ชุ่มวัฒนะ

ผู้ตรวจ

รศ. ดนัย ไชยโยธา
นางวชิราวรรณ บุญนาค
นางสาวพจมาลย์ เพ็งปาน

บรรณาธิการ

นายสมเกียรติ ภูระหงษ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ISBN : 978-616-203-280-6

รหัสสินค้า ๒๓๑๓๒๑๒

www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด

142 ถ. แพร่งสรรพศาสตร์ เขตพระนคร กทม. 10200
Tel./Fax. **0-2622-2999** (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

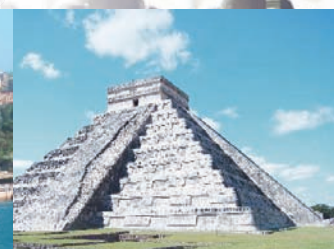
พิมพ์ที่ : บริษัท ไทยรับเกล้า จำกัด โทร. 0-2903-9101-6

WEB GUIDE

ค้นความรู้ขยายความคิดจาก

ที่พิมพ์กำกับหัวข้อสำคัญในหนังสือเรียนหลักสูตรแกนกลางฯ
ผ่าน www.aksorn.com ไปยังแหล่งความรู้ทั่วโลก

คำนำ

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่จะช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงหรือความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนช่วยให้เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ตลอดจนมีความรัก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

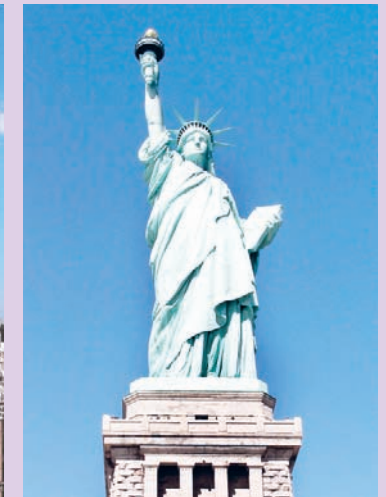
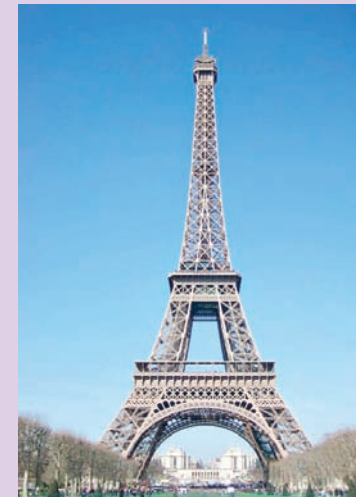
ทั้งนี้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑) สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ได้ระบุตัวชี้วัดที่ผู้เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จะต้องบรรลุ โดยมีเนื้อหาสาระว่าด้วยวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ อธิบายพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกโดยสังเขป วิเคราะห์ผลของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความร่วมมือและความขัดแย้งในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ตลอดจนความพยายามในการจัดปัญหาความขัดแย้ง วิเคราะห์พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ในด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย วิเคราะห์บทบาทของไทยในสมัยประชาธิปไตย

ในการเรียบเรียงหนังสือรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นตรงตามสาระการเรียนรู้แกนกลาง สอดคล้องกับตัวชี้วัด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยสามารถอ่านทำความเข้าใจได้ง่าย มุ่งเน้นการวิเคราะห์ รวมทั้งปรับปรุงรูปเล่มให้มีความทันสมัย น่าอ่านมากขึ้น โดยจัดทำเป็นรายชั้นปีขึ้นปีละ ๑ เล่ม

อย่างไรก็ตาม การจะศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นจะต้องศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ประกอบด้วย หรือให้ผู้เรียนได้พบเห็นกับของจริงก็จะยิ่งเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เล่มนี้ จะช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ เห็นคุณค่า และตระหนักในสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ สามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ได้อย่างเป็นระบบ และเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต รวมทั้งสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้เป็นอย่างดี

คณะผู้เรียบเรียง

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

- จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
- ข้อจำกัดของเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
- ความสำคัญของการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
- กรณีตัวอย่างในการศึกษาเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

๑
๒
๔
๖
๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

- การสถาปนาราชธานี
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง
- พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
- ตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์
- บทบาทของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทย

๑๓
๑๔
๑๖
๑๖
๒๕
๒๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยปรับปรุงและปฏิรูปประเทศ

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง
- พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
- ตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์
- บทบาทของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทย

๓๕
๓๖
๓๗
๔๗
๕๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยประชาธิปไตย

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง
- พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
- บทบาทของไทยสมัยประชาธิปไตยต่อสังคมโลก
- ตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์
- บทบาทของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทย

๖๙

๗๐

๗๑

๗๘

๘๙

๙๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์

- ความหมายของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย
- ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย
- ตัวอย่างการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์
- ตัวอย่างบุคคลสำคัญในการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

๑๐๑

๑๐๒

๑๐๒

๑๐๓

๑๐๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

ภูมิภาคของโลกกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์

- ทวีปยุโรป
- ทวีปอเมริกาเหนือ
- ทวีปอเมริกาใต้
- ทวีปแอฟริกา
- ทวีปออสเตรเลียและโอเชียเนีย

๑๑๕

๑๑๗

๑๓๔

๑๔๒

๑๔๘

๑๕๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗

ความขัดแย้งและความร่วมมือของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ถึงปัจจุบัน

- ความขัดแย้งในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จนถึงปัจจุบัน
- ความร่วมมือในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จนถึงปัจจุบัน

๑๖๕

๑๖๖

๑๗๗

บรรณานุกรม

๑๘๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

ตัวชี้วัด

- วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (ส ๔.๑ ม.๓/๑)
- ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่ตนสนใจ (ส ๔.๑ ม.๓/๒)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์สำหรับการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นตนเอง
- นำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นของตน
- วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นขั้นตอนที่นักประวัติศาสตร์นำมาใช้ศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือมากที่สุด นอกจากนี้ ยังสามารถนำมาใช้ในการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือในอดีต ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของนักเรียนในการวิเคราะห์เรื่องราวหรือเหตุการณ์สำคัญต่างๆ

๑. จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

การวิเคราะห์และสังเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นขั้นตอนที่ ๔ ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งวิธีการทางประวัติศาสตร์มีทั้งหมด ๕ ขั้นตอน

วิธีการทางประวัติศาสตร์	การกำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา	การกำหนดประเด็นหรือหัวเรื่องที่นักเรียนสนใจ ต้องการรู้รายละเอียดที่ลึกซึ้งหรือสงสัยในความรู้ที่อธิบายกันในปัจจุบัน
	การรวบรวมหลักฐาน	การรวบรวมทั้งจากหลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานปฐมภูมิ กับหลักฐานชั้นรองหรือหลักฐานทุติยภูมิ
	การประเมินคุณค่าของหลักฐาน	การประเมินหลักฐานทั้งหลายที่รวบรวมมาว่าหลักฐานใดมีความสำคัญควรแก่การเชื่อถือ เชื่อมั่น ซึ่งจะให้ข้อมูลในการศึกษาเรื่องราวได้ดีที่สุด
	การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ จัดหมวดหมู่ข้อมูล	การนำข้อเท็จจริงที่ผ่านการวิเคราะห์มารวบรวมจัดหมวดหมู่ เพื่ออธิบายประเด็นศึกษาที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ ๑
	การเรียบเรียง หรือการนำเสนอ	การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าและตอบคำถามที่นักเรียนสงสัย สนใจ หรืออยากรู้ตามขั้นตอนที่ ๑

สำหรับขั้นตอนที่ ๔ คือ การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหลายที่รวบรวมมา เพื่อศึกษาว่าข้อมูลทั้งหลายมีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร ข้อมูลของใครน่าจะถูกต้อง น่าเชื่อถือ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหลายมาวิเคราะห์หรือแยกแยะเป็นประเด็น คือ สาเหตุ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผลของเหตุการณ์ แล้วสังเคราะห์หรือรวมประเด็นต่างๆ เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ไทยสามารถรักษาเอกราชไว้ได้ในยุคจักรวรรดินิยม มีดังนี้

๑. ความสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงเป็นกษัตริย์สมัยใหม่ ทรงปรับปรุง ปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย
๒. การดำเนินงานทางการทูตที่ดี มีการแสวงหาพันธมิตรจากประเทศต่างๆ เพื่อให้รับรองเอกราชของไทย ดังจะเห็นได้จากการเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๔๐ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๓. การใช้นโยบายยอมเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่ไว้ คือ ยอมเสียสละดินแดนบางส่วนของประเทศราชให้กับมหาอำนาจจักรวรรดินิยมตะวันตก
๔. ผลจากการที่อังกฤษและฝรั่งเศสทำสัญญาให้ไทยเป็นรัฐกันชน (Buffer State) ระหว่างดินแดนที่เป็นอาณานิคมของประเทศทั้งสอง คือ ระหว่างพม่าของอังกฤษ กับอินโดจีนของฝรั่งเศส

คำอธิบายในเรื่องนี้อาจจะมีอยู่อีก ซึ่งนักเรียนจะต้องนำมาแยกแยะ มาวิเคราะห์ว่าคำอธิบายใดน่าจะถูกต้องที่สุด

เรื่องราวในประวัติศาสตร์มากมาย รวมถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันที่มีคำอธิบายที่หลากหลาย บางครั้งคำอธิบายอาจจะแตกต่างกันข้ามกัน ซึ่งนักเรียนจะต้องนำมาวิเคราะห์ว่าเรื่องราวที่ควรจะเป็น หรือเรื่องราวที่น่าจะถูกต้องคืออะไร ไม่ใช่เชื่อในคำอธิบายใดๆ โดยทันที

เมื่อนักเรียนวิเคราะห์เรื่องราวทางประวัติศาสตร์แล้ว เพื่อให้ได้ความรู้ ได้เข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ดีขึ้น มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็ต้องมี การสังเคราะห์ ด้วยการสังเคราะห์ คือ การรวมกันเข้า ซึ่งตรงกันข้ามกับ การวิเคราะห์หรือแยกแยะ การสังเคราะห์ เป็นการนำข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ความเห็น และคำอธิบายที่หลากหลายมารวมกันเข้า และจัดเป็นหมวดหมู่ของข้อมูลว่าอย่างไร

ดังนั้น การที่ต้องมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

๑) แยกแยะข้อมูล ทั้งที่เป็นข้อเท็จจริง ความเห็น หรือคำอธิบายเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ว่าอย่างไรบ้าง

๒) รวบรวมข้อมูล ทั้งที่เป็นข้อเท็จจริง ความเห็น หรือคำอธิบายเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อที่จะได้ประเมินว่าข้อเท็จจริงในกลุ่มใด ของใครมีความน่าเชื่อถือมากกว่ากัน เพราะเหตุใด อนึ่ง ข้อมูลจากเอกสารที่เป็นหลักฐานขั้นต้นนั้น เรื่องราวจะไม่ปะติดปะต่อกัน ผู้ใช้ข้อมูลจากหลักฐานดังกล่าวจะต้องจัดหมวดหมู่ออกเป็นสาเหตุของเหตุการณ์ และผลของเหตุการณ์

๓) หาความหมายของข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลจากเอกสารที่เป็นหลักฐานขั้นต้นว่ามีความหมายอย่างไร เช่น การเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๔๐ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทั่วไป คำว่า เสด็จประพาส มักแปลว่า ไปเที่ยว แต่เมื่อศึกษาข้อมูลโดยเฉพาะพระราชหัตถเลขา พระราชโทรเลขในเรื่องนี้ จะพบว่าเสด็จไปเพื่อปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการรักษาเอกราชของชาติ โดยแสวงหาพันธมิตรและเจรจากับผู้นำประเทศที่คุกคามไทยเป็นสำคัญ ส่วนเรื่องอื่นมีความสำคัญรองลงมา

ดังนั้น เมื่อนักเรียนศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จึงจำเป็นต้องพยายามหาความหมาย คำอธิบายที่แท้จริงของข้อมูลนั้นด้วย

๔) สรุปความเข้าใจของตนเอง ว่าตนเองมีความเห็น หรือมีความเชื่ออย่างไร เพราะเหตุใด กับข้อมูลทั้งหลายที่ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่แล้ว

๒. ข้อจำกัดของเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งหลายทั้งที่เกิดขึ้นมานานหรือเพิ่งเกิดขึ้นมีข้อจำกัดหรือความไม่สมบูรณ์ด้วยกัน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์เพื่อให้ได้เรื่องราวของเหตุการณ์นั้นๆ มีความถูกต้อง เป็นจริงมากที่สุด ตั้งแต่สาเหตุของเหตุการณ์ เหตุการณ์ที่ต่อเนื่อง และผลของเหตุการณ์นั้นๆ เพราะอาจมีข้อจำกัดของหลักฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้นหลายประการ เช่น

๑) เหตุการณ์ที่มีหลักฐานเกี่ยวข้องน้อย มีเหตุการณ์บางเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่มีหลักฐานน้อย ซึ่งอาจเป็นเพราะเหตุผล ดังต่อไปนี้

๑. เหตุการณ์ล่วงเลยมานานมาก อาจหลายร้อยปีหรือเป็นพันปี การสืบค้นหลักฐานจึงเป็นไปได้ยาก

๒. หลักฐานถูกทำลายด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น การสงคราม ไฟไหม้ น้ำท่วม หรือเก็บรักษาไม่ดี จนทำให้เกิดการสูญหาย เป็นต้น

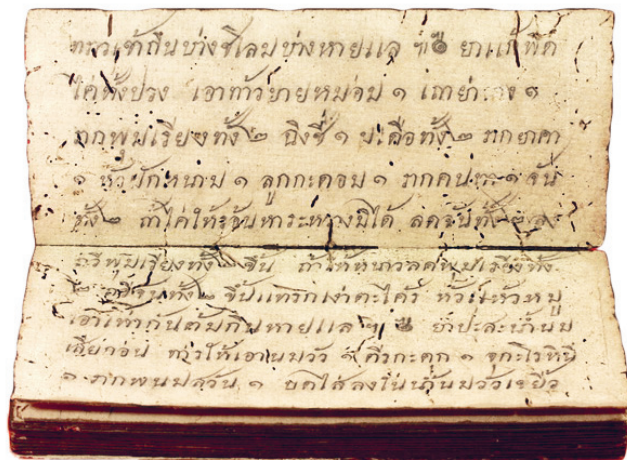
๓. การไม่นิยมจดบันทึกด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น วัสดุที่จะจดบันทึกหายาก หรือไม่มีความรู้เรื่องภาษา รวมทั้งการไม่ชอบจดบันทึก เป็นต้น

การที่หลักฐานมีน้อย ผู้ศึกษาจึงต้องพยายามวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับการสันนิษฐานโดยหาหลักฐานอื่นๆ มาประกอบเปรียบเทียบและใช้ความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความรู้ทางโบราณคดี ธรณีวิทยา มานุษยวิทยา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีความถูกต้อง หรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

๒) เหตุการณ์ที่มีหลักฐานเกี่ยวข้องมาก ข้อดี คือ ทำให้มีความคิดที่แตกต่าง

หลายหลายมากและสะท้อนแง่มุมของบุคคลต่างๆ ที่มีต่อเหตุการณ์นั้น แต่การมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากก็ทำให้ต้องใช้เวลาศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบและระมัดระวัง รวมทั้งต้องวิเคราะห์ ตรวจสอบว่าหลักฐานใดมีความสำคัญอย่างไรด้วย

๓) เหตุการณ์ที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย มีเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มากมายที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย คือ ตั้งแต่ ๒ ฝ่ายขึ้นไป ดังตัวอย่าง

สมุดไทยซึ่งมีอายุเก่าแก่ยาวนาน ควรจะมีการวิเคราะห์เพื่อให้ได้เรื่องราว เหตุการณ์ที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ

ตัวอย่าง

เมื่อฝรั่งเศสคุกคามไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในตอนแรกไทยหวังพึ่งอังกฤษต่อต้านฝรั่งเศส เพราะอังกฤษมีผลประโยชน์ในไทยมากกว่าชาติตะวันตกอื่นๆ แต่เมื่ออังกฤษทราบข้อเรียกร้องของฝรั่งเศสว่าไม่กระทบผลประโยชน์ของอังกฤษ อังกฤษจึงสนับสนุนไทยให้ยอมรับข้อเรียกร้องของฝรั่งเศส ซึ่งทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหาพันธมิตรใหม่โดยเฉพาะรัสเซียให้สนับสนุนไทย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฉายกับซาร์นิโคลัสที่ ๒ แห่งรัสเซีย เมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๔๐

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าในเหตุการณ์ที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย แต่ละฝ่ายก็มีความเห็นหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับเรื่องราว เหตุการณ์นั้นแตกต่างกัน ซึ่งเราสามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น จึงต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่าเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือที่น่าจะเป็นคืออย่างไร

๔) เหตุการณ์นั้นๆ มีความหมายต่อปัจจุบันอย่างไร เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งหลายย่อมมีผลกระทบ ผลเชื่อมโยงถึงปัจจุบัน ดังนั้น ควรจะวิเคราะห์ว่าเรื่องราว เหตุการณ์ทั้งหลายมีความหมาย มีข้อคิด และเป็นบทเรียนแก่ปัจจุบันอย่างไรบ้าง ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีคุณค่าและมีประโยชน์มากขึ้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในต้นรัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นำในการเสียสละเพื่อชาติ โดยลดเงินค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์จาก ๔ ล้านบาท เหลือ ๑ ล้านบาทต่อปีในครั้งแรก และทรงลดลงอีกหลายครั้งในปีต่อๆ มา นับเป็นตัวอย่างที่ดีของการเป็นผู้นำ เป็นประมุขของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นำในการช่วยเหลือราษฎรในหลายๆ ด้าน เมื่อราษฎรประสบกับความเดือดร้อน

จากตัวอย่างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าให้ความหมายเป็นข้อคิดที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ในปัจจุบัน

๓. ความสำคัญของการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนต่างๆ มาแล้ว สำหรับขั้นตอนการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์นั้นว่ามีความสำคัญเป็นลำดับต่อมา เพราะถ้านักเรียนดำเนินการศึกษาในขั้นตอนการวิเคราะห์ได้ไม่ดี ก็อาจจะส่งผลทำให้ขาดความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น ขั้นตอนการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญมาก ดังนี้

๑) ทำให้นักเรียนมีความคิดรอบคอบ เพราะได้ศึกษาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงจากหลายๆ ด้าน เช่น ในยุคจักรวรรดินิยม เหตุใดไทยจึงรักษาเอกราชไว้ได้เมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศ บางคนอธิบายง่ายๆ ว่าไทยโชคดี คำอธิบายอย่างนี้ไม่มีประโยชน์เพราะอาศัยแต่โชคโดยไม่ทำอะไร แต่เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต้องอาศัยคำอธิบายที่มีเหตุผล มีความน่าเชื่อถือมากกว่าโชคดี หากนักเรียนศึกษาเกี่ยวกับผู้นำ คือ พระมหากษัตริย์ เปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านที่สูญเสียเอกราช ก็จะพบความแตกต่างกันหลายประการ ยิ่งพิจารณาถึงพระราชกรณียกิจ ก็จะพบความแตกต่างกันมากขึ้น ผู้ที่เรียนประวัติศาสตร์ถ้าได้ใช้ความคิดหาเหตุผลจากข้อมูลต่างๆ รวมทั้งการพิจารณาประเด็นแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็จะทำให้นักเรียนมีความคิดรอบคอบ มีเหตุผล และไม่เชื่ออะไรง่ายๆ

๒) ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวได้ดี เพราะเมื่อรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ แล้วนักเรียนต้องมาแยกแยะประเด็นต่างๆ ออกเป็นสาเหตุ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ ผลของเหตุการณ์ให้ชัดเจน รวมทั้งแยกแยะความเห็นของนักประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ว่ามีความเห็นอย่างไรบ้าง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เพราะเหตุใดพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงสร้างทางรถไฟหลวงสายแรก กรุงเทพฯ-นครราชสีมา โดยที่นักประวัติศาสตร์อาจมีคำอธิบายแตกต่างกัน เช่น

๑. เพราะการคมนาคมไปยังภาคอีสานมีความยากลำบากกว่าภาคอื่นๆ
๒. เพราะภาคอีสานมีสินค้าที่สำคัญ ได้แก่ เกลือ ข้าว
๓. เพื่อความมั่นคงของราชอาณาจักรเพราะไทยถูกฝรั่งเศสคุกคาม

รัชกาลที่ ๕ เสด็จมาประกอบพิธีเปิดทางรถไฟหลวงสายแรก กรุงเทพฯ-นครราชสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙

นักเรียนจะต้องพยายามแยกแยะประเด็นต่างๆ ดังกล่าวว่า ข้อใดน่าจะถูกต้องที่สุด โดยมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุน

๓) ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูล

เพราะเมื่อแยกแยะข้อมูลเป็นประเด็นต่างๆ แล้ว นักเรียนต้องนำข้อมูลที่ค้นคว้าจากหลักฐานหลายๆ แหล่ง มารวมให้เป็นประเด็นตามความเห็นหรือตามข้อสรุปของนักเรียนเอง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เรื่องการสร้างทางรถไฟหลวงสายแรก กรุงเทพฯ-นครราชสีมา ซึ่งเปิดใช้ช่วง กรุงเทพฯ-พระนครศรีอยุธยา ก่อน ต่อมาเมื่อสร้างเสร็จตลอดสายจึงถึงนครราชสีมา คำอธิบายมีส่วนถูกทุกข้อ คือ

๑. ทำให้การเดินทางมีความสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัยขึ้น
๒. ทำให้ส่งสินค้าสำคัญเข้าสู่กรุงเทพฯ ในปริมาณที่มากขึ้น
๓. ทำให้การขนส่งอาวุธและทหารจากกรุงเทพฯ ไปยังหัวเมืองอีสานมีความสะดวก รวดเร็ว ซึ่งเป็นผลดีในการป้องกันประเทศ แต่หลักฐานสำคัญแสดงให้เห็นว่า เบื้องต้นเป็นเรื่องความมั่นคงของราชอาณาจักร ส่วนประโยชน์ในด้านอื่นเป็นผลตามมา

๔) ทำให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์เป็นของตนเอง เพราะเมื่อมีการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหลายดังกล่าว จะทำให้นักเรียนมีความคิดใหม่เกิดขึ้นว่าประเด็นต่างๆ ในเรื่องราว เหตุการณ์ที่ควรจะเป็นเป็นอย่างไร ทำให้นักเรียนใช้เหตุผล ใช้ความคิดในการเรียนประวัติศาสตร์มากกว่าการท่องจำ ขณะเดียวกันยังทำให้นักเรียนเปิดใจกว้างเพื่อรับฟังความเห็นจากผู้อื่นด้วย

ดังนั้น ขั้นตอนการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในวิธีการทางประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญมาก ถ้านักเรียนฝึกฝนให้ดีขึ้นเกิดความชำนาญ ไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในวิชาประวัติศาสตร์แล้ว แต่ยังมีประโยชน์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนด้วย เช่น การรับรู้และเชื่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ การเลือกซื้อสิ่งของเครื่องใช้โดยมีการเปรียบเทียบทั้งคุณภาพ ราคา และคุณค่าการใช้สอย เป็นต้น

๔. กรณีตัวอย่างในการศึกษาเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

นักเรียนสามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ศึกษาเรื่องราว เหตุการณ์ทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น ตลอดจนจนประเทศ

๑) เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ในเรื่องนี้สามารถศึกษาได้หลายลักษณะ เช่น ชีวิตของนักเรียนที่ผ่านมาในด้านต่างๆ เช่น การเรียน งานอดิเรกที่สนใจเป็นพิเศษ ความใฝ่ฝันในการประกอบอาชีพ สถานที่ที่ชอบเที่ยว หนังสือที่ชอบอ่าน เกมที่ชอบเล่น เป็นต้น

ในแต่ละเรื่องตามตัวอย่าง นักเรียนควรเริ่มต้นว่าอยากจะศึกษาเรื่องใดก่อนเพื่อเก็บไว้เป็นประวัติของตน หรือจะทำหลายเรื่อง หรือทั้งหมดก็ได้ เพื่อจะได้เป็นประวัติส่วนตัวที่สมบูรณ์ จากนั้นจึงรวบรวมหลักฐานต่างๆ เช่น บันทึกของคุณพ่อ คุณแม่ คำบอกเล่า ภาพถ่ายในช่วงเหตุการณ์ต่างๆ ภาพวิดิทัศน์ ของใช้ ของเล่นที่เก็บไว้ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดประเด็นในแต่ละเรื่อง สุดท้ายคือ การเขียนประวัติศาสตร์ของนักเรียนที่ผ่านมา ซึ่งมีทั้งความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ เรื่องที่ทำให้คุณพ่อ คุณแม่ดีใจและชื่นชม ความมุ่งมั่นในอนาคต เป็นต้น

๒) เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว เป็นเรื่องที่ควรศึกษาและบันทึกไว้ เพราะในสังคมสมัยใหม่ การย้ายออกจากครอบครัวเกิดขึ้นจากสาเหตุต่างๆ มากมาย เช่น ไปเรียนต่อ ไปหางานทำ การแต่งงาน หรือบางคนอาจไปอยู่ต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องปกติในปัจจุบัน ดังนั้น การเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวจึงมีความจำเป็น

การรวบรวมหลักฐานมีหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นบันทึกของบุคคลในครอบครัว คำบอกเล่า คำสัมภาษณ์ ภาพถ่าย ภาพวิดิทัศน์ ทั้งบุคคลและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว เช่น บ้าน พื้นที่เพาะปลูก เมื่อได้ข้อมูลทั้งหลายแล้วก็นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดเป็นประเด็นๆ แล้วเรียบเรียงเป็นประวัติครอบครัว พร้อมกับใส่ภาพประกอบเพื่อเก็บไว้เป็นความทรงจำ เป็นครอบครัวที่อบอุ่น มีความรัก ความผูกพันกันตลอดไป ทำนองเดียวกับคนจีนที่มีบันทึกประวัติครอบครัวและนำมาอ่านในวันรำลึกถึงบรรพบุรุษ^๑ ซึ่งทำให้ญาติพี่น้องมีความผูกพัน รักวงศ์ตระกูล

๓) เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น นักเรียนเรียนรู้มาแล้วว่า ผืนแผ่นดินไทยมีประวัติความเป็นมายาวนาน การพูดถึงท้องถิ่นซึ่งเป็นสถานที่ที่เราเกิด เจริญเติบโต ศึกษาเล่าเรียนย่อมทำให้เกิดความรู้สึกผูกพัน ภาคภูมิใจ ยิ่งท้องถิ่นใดมีบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดี ย่อมทำให้เราเกิดความรัก ความผูกพัน ความภาคภูมิใจมากขึ้น และสามารถกล่าวต่อบุคคลทั้งหลายได้ว่าเราเป็นคนท้องถิ่นนั้นซึ่งมีบุคคลสำคัญในระดับชาติ ในระดับภาคที่เรารู้จักดี และอาจเป็นญาติของเราด้วย ดังนั้น เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นจึงมีความสำคัญควรแก่การศึกษา

การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นสามารถทำได้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เช่นกัน โดยกำหนดเป็นประเด็นหรือเรื่องต่างๆ ได้หลายลักษณะ เช่น ประวัติการตั้งถิ่นฐาน สภาพภูมิศาสตร์ การเติบโตของท้องถิ่น สถานที่สำคัญ ผู้นำและบุคคลสำคัญ การคมนาคม ผลผลิตสำคัญ วัฒนธรรมประเพณี จำนวนประชากร การย้ายเข้า - ออกของประชากรในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในท้องถิ่น เป็นต้น

^๑ เรียกว่า วันเซ็งเม้ง หรือชิงหมิงในภาษาจีนกลาง ตรงกับวันที่ ๕ เมษายนของทุกปี

จากนั้นก็เริ่มค้นคว้าเรื่องราวของท้องถิ่นจากหลักฐานต่างๆ เช่น เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ ภาพถ่ายเก่าๆ สัมภาษณ์บุคคล บันทึกที่มีผู้จดบันทึกไว้ เป็นต้น แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงเรื่องราวของท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลต่อไป เป็นที่ทราบกันว่า ท้องถิ่นทั่วทุกภาคของไทยต่างมีที่มาคู่กับประวัติศาสตร์ไทย เช่น ศรีเทพ (ในจังหวัดเพชรบูรณ์) ปัตตานี มีมาตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย ศรีสัชนาลัยมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อุบลราชธานีมีมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ สมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นต่างๆ ดังตัวอย่างก็ได้สืบทอดต่อกันมาเป็นคนไทยในปัจจุบัน

๔) เรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ เรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าสนใจและควรแก่การศึกษามีมากมาย เมื่อนักเรียนเลือกหัวข้อที่จะศึกษาได้แล้วก็เริ่มต้นรวบรวมหลักฐาน ได้แก่

๔.๑) หลักฐานชั้นต้น แหล่งรวบรวมที่สำคัญ คือ *หอสมุดแห่งชาติ* ซึ่งมีเอกสารตัวเขียนในสมุดไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงต้นรัชกาลที่ ๕ และเป็นที่เก็บหนังสือพิมพ์เก่า *หอจดหมายเหตุแห่งชาติ* มีเอกสารตัวเขียน ตัวพิมพ์ บนกระดาษฝรั่งตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ภาพถ่ายเก่าๆ รวมทั้งโบราณสถาน เช่น วัด พระราชวัง และโบราณวัตถุ ในพิพิธภัณฑ์สถานประจำจังหวัดต่างๆ เป็นต้น

๔.๒) หลักฐานชั้นรอง มีหนังสือประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นโดยอาศัยหลักฐานชั้นต้นอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งนักเรียนสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเรื่องที่สนใจ หรือเรื่องที่ต้องการศึกษาค้นคว้าได้

หลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองสามารถใช้เป็นข้อมูลได้ ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าหลักฐานจะต้องมีการตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานนั้นๆ เสียก่อน

เรื่องน่ารู้

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติมีหน้าที่เก็บรักษาเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ที่เรียกกันว่า จดหมายเหตุ มีหลายประเภท เช่น บันทึกทางราชการ ภาพถ่าย ภาพนิ่ง โปสเตอร์ แผนที่ แผนที่ แผนผัง แถบบันทึกเสียง ภาพยนตร์ ไมโครฟิล์ม ใบบอก ฎีกา ร้องทุกข์ สารตรา รายงานการประชุม แผนงาน หนังสือโต้ตอบ บันทึกความเห็น ประกาศพระราชบัญญัติ รายงานการตรวจราชการ รวมทั้งเอกสารราชการตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ ตอนปลายจนถึงปัจจุบัน เอกสารที่มีความสำคัญมาก ได้แก่ เอกสารราชการแผ่นดินรัชกาลที่ ๕ - ๗ ที่ได้จากกรมราชเลขาธิการ นอกจากนี้ ยังเก็บรักษาเอกสารส่วนบุคคล ซึ่งเป็นเอกสารของรัฐบุรุษ นักปกครอง นักการเมือง บุคคลสำคัญของประเทศซึ่งทายาทมอบให้ ปัจจุบันอาคารหอจดหมายเหตุแห่งชาติอยู่ในบริเวณเดียวกับหอสมุดแห่งชาติ โดยตั้งอยู่บริเวณท่าवासกรี ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๗ เป็นต้นมา ยังมีภาพยนตร์ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายไว้ นับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ จนกระทั่งปัจจุบันก็มีสื่อต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ ถือเป็นหลักฐานที่ดีที่ควรนำมาใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าด้วย

เอกสารจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิรูปประเทศสยาม (๒๔๑๑-๒๔๕๓) จัดเป็นหลักฐานชั้นต้นที่มีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์

เมื่อนักเรียนรวบรวมทั้งหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองได้แล้ว จากนั้นก็นำมาศึกษาข้อมูลตามที่ต้องการ โดยวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดหมวดหมู่เป็นประเด็นต่างๆ พร้อมกับจดบันทึกความเห็นส่วนตัวไว้ด้วย เพื่อจะได้นำไปใช้เมื่อเรียบเรียง นำเสนอ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย เป็นการแสดงความเชื่อ ความเห็น ของนักเรียน และเป็นการแสดงความก้าวหน้าในเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์นั้นด้วย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

“ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้รับราชสมบัติ รับหน้าที่อันใหญ่ยิ่ง ในพนักงานที่จะบำรุงรักษาแผ่นดินซึ่งเป็นพนักงานอย่างสูง และเป็นการอันหนักยากที่จะทำการให้สดวกได้เต็มที่ตามความต้องการ มาจนถึงบัดนี้ก็ถือว่าสิบเก้าปีแล้ว...”

ที่มา : พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร : สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๒๕๕๑ หน้า ๑.

พระราชดำรัสนี้มีขึ้นเมื่อใด เมื่ออ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็ระบุปีไว้แตกต่างกัน การที่นักประวัติศาสตร์ให้ความเห็นเกี่ยวกับเวลาที่ทรงมีพระราชดำรัสแตกต่างกัน ก็เพราะเอกสารพระราชดำรัสไม่ปรากฏวันเดือนปี เช่น ในบัญชีเอกสารของสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติเขียนไว้ว่า ๒๔ - ๒๕ เม.ย. ๑๑๒ (หรือ พ.ศ. ๒๔๓๖) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทยว่ามีขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภภุณยิการ นักประวัติศาสตร์ว่ามีขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ เดวิด เค. วยอาจ (David K. Wyatt) นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันที่เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ไทยว่ามีขึ้นในวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๐^๒ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเรื่องเวลาที่ทรงมีพระราชดำรัสมีความสำคัญเพราะสัมพันธ์กับการวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

ข้อความที่น่าจะนำมาเป็นข้อสันนิษฐานในเรื่องเวลาที่ทรงมีพระราชดำรัสได้ คือ ความในตอนต้นของพระราชดำรัสที่ว่า “ตั้งแต่ข้าพเจ้า (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ได้รับราชสมบัติ รับหน้าที่อันใหญ่ยิ่ง... มาจนถึงบัดนี้ก็ถือว่าสิบเก้าปีแล้ว” คือ ทรงปกครองบ้านเมืองมาได้ ๑๙ ปีเศษแล้ว เมื่อเอา ๑๙ ปี บวกกับปีที่เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ คือ ๒๔๑๑ จะได้เท่ากับ พ.ศ. ๒๔๓๐ ดังนั้น พระราชดำรัสนี้ทรงมีขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ จึงน่าจะถูกต้องตามที่เดวิด เค. วยอาจ กล่าวไว้

การวิเคราะห์วันเวลาที่ทรงมีพระราชดำรัสได้ถูกต้อง นับว่ามีความสำคัญในหลายเรื่อง เช่น เรื่องปฏิรูปการปกครอง และความสัมพันธ์กับต่างประเทศของไทย เมื่อเปรียบเทียบกับ การปฏิรูปการปกครองของญี่ปุ่นและจีน ถ้าวันเวลาคคลาดเคลื่อนจะทำให้การวิเคราะห์เปรียบเทียบ เหตุการณ์คลาดเคลื่อนไปด้วยเพราะเหตุการณ์ภายในของไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ

อนึ่ง ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ไทยยังต้องมีความระมัดระวังในการเทียบวันเดือนปีในประวัติศาสตร์ไทยกับประวัติศาสตร์สากล เพราะการเริ่มวันขึ้นปีใหม่ของไทยก่อนวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ คือ วันที่ ๑ เมษายน ดังนั้น เดือนมกราคม - มีนาคมตามการนับแบบเก่าของไทย จะเป็นปลายปี ถ้านักเรียนไม่ระมัดระวังจะทำให้การเทียบศักราชคลาดเคลื่อนได้ ซึ่งเห็นได้ดังตัวอย่าง กรณีที่ไทยยินยอมเสียเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ เพื่อให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากเมืองตราด ตามสนธิสัญญาลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๐๗ หนังสือบางเล่มบอกว่า คือ พ.ศ. ๒๔๕๐ ซึ่งไม่ถูกต้อง ที่ถูกต้องคือ พ.ศ. ๒๔๔๙

จากข้อสรุปของกรณีตัวอย่างนี้ จึงเห็นได้ว่าผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ควรเป็นผู้ละเอียดรอบคอบในข้อเท็จจริงต่างๆ และควรนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้เสมอแม้ในชีวิตประจำวัน

กล่าวสรุปได้ว่า

การศึกษาเรียนรู้หรือสร้างผลงานทางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์เรื่องราวจัดเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ขั้นตอนการวิเคราะห์นี้รวมถึงการแยกแยะข้อมูลทั้งหลายอย่างมีเหตุผลโดยมีการตรวจสอบ เปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่างๆ การอธิบายความหมายของข้อมูลเพื่อจะได้รวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เป็นประเด็นต่างๆ ตามลำดับ ตั้งแต่สาเหตุ ความต่อเนื่อง และผลของเหตุการณ์ในเวลานั้น รวมทั้งส่งผลต่อมาถึงปัจจุบัน

การวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ถือว่ามีความสำคัญและมีคุณค่าทั้งในการศึกษาประวัติศาสตร์และการดำเนินชีวิตของนักเรียน ในปัจจุบัน ซึ่งจะต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่มากมายในโลกยุคข่าวสาร

^๒ พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร : สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๒๕๕๑ หน้า ๑๘.

คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้

- ๑ เพราะเหตุใดจึงต้องมีการวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
- ๒ การวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ และนักเรียนอย่างไร
- ๓ ข้อจำกัดของเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในลักษณะใดบ้างที่จะต้องมีการวิเคราะห์ ข้อมูล
- ๔ การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่น มีความสำคัญต่อผู้ศึกษาอย่างไร
- ๕ หากนักเรียนสนใจศึกษาเหตุการณ์สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ นักเรียนจะรวบรวมหลักฐาน จากแหล่งใดบ้าง จงยกตัวอย่างมาพอสังเขป

กิจกรรมสร้างสรรค์พัฒนาการเรียนรู้

กิจกรรมที่ ๑	นักเรียนเลือกศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว หรือท้องถิ่นมา ๑ เรื่อง โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาค้นคว้า พร้อมทั้งนำเสนอผลการศึกษานำชั้นเรียน
กิจกรรมที่ ๒	นักเรียนในชั้นเรียนร่วมกันอภิปรายในประเด็น “การวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน”
กิจกรรมที่ ๓	นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๕ คน ศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญใน สมัยรัตนโกสินทร์ อาจจะเป็นด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กลุ่มละ ๑ เหตุการณ์ โดยใช้ ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ จากนั้นนำเสนอผลงานในรูปแบบ ต่างๆ เช่น รายงาน โปสเตอร์ โปรแกรม PowerPoint สมุดภาพ เป็นต้น